

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Suomen arktisen politiikan strategialla pitää tavoitella pitkäjänteisyyttä Suomen toiminnalle arktisilla alueilla ja tavoitella myös tarvittavia toimintaresursseja. Strategiaan pääpiirteissään on saatu sisällytetyksi olennaisimmat tärkeät tavoitteet ilmaston, ympäristön, elinkeinojen, osaamisen, alkuperäisväestön, kansainvälisen yhteistyön, turvallisuuden osalta ja saavutettavuuden osalta.

Tärkeät tavoitteet jäävät kuitenkin pelkäksi sanahelinäksi, ellei samanaikaisesti valmisteta ja hyväksytä konkreettista toimenpideohjelmaa strategian tavoitteiden toteuttamiseksi ja tälle toimenpideohjelmalle varata tarvittavia taloudellisia resursseja valtiolta ja EU:lta.

Arktisen politiikan strategiaa voidaan Suomessa toteuttaa kansallisesti verotukseen, maksuihin ja syrjäisyyteen puuttuvilla ratkaisuilla. Aluepoliittiset ratkaisut edistävät arktisten erityispiirteiden, saavutettavuuden ja osaamisen mahdollisuuksien vahvistamista pohjoisessa. Tästä löytyy paljon pitkäaikaisia kokemuksia ja onnistuneita tuloksia naapurimaistamme Norjasta ja Ruotsista, jotka ovat toimissaan tiedostaneet pohjoisen alueen erityispiirteet ja -tarpeet. Käytännössä näin on varmistettu työvoiman saatavuus, talouskasvu ja ihmisten turvallisuus ja hyvinvointi.

Arktisen politiikan strategiassa on priorisoitu neljä toiminnan painopistealuetta:

Ilmastonmuutos, Asukkaat, Osaaminen, Infrastrukturi ja logistiikka.

Ilmasto

Strategian kytkennät kansainvälisiin sitoumuksiin ilmastonmuutokseen liittyvissä ratkaisuisa ovat perusteltuja yleisellä tasolla, mutta vaativat samalla konkreettisia toimenpiteitä ja rahoitusta. Taistelussa ilmaston muu-tosta vastaan tulee ottaa huomioon pohjoisten yhteisöjen, yhteiskunnan, rahoittajien ja elinkeinoelämän toi-minnan pitkäjänteinen kehittämistyö. Arktisen alueen tutkimuslaitokset, yliopistot ja muut koulutusyksiköt tarjoavat ilmastopolitiikassa tarvittavaa tietoa. Tutkimustuloksien hyödyntämiseksi Lapissa on varmistettava riittävä rahoitus tuotekehitystoiminnalle ja teollisuudelle.

Asukkaat

Alkuperäiskansat muodostavat 10 % alueen väestöstä ja heidän elinkeinonsa, kulttuurinsa ja elämänmuotonsa vaativat erityisen tarkkaa huomioimista arktisessa politiikassa. Arktisen alueen ympäristön, ilmaston ja elin-keinojen kestävyys, osaaminen ja saavutettavuus on otettava huomioon asukkaiden hyvinvoinnin turvaa-miseksi. Porotalouden ja muiden perinteisten, kulttuuri- ja luontosidonnaisten elinkeinojen toiminnan edelly-tykset on otettu huomioon arktisen politiikan strategiassa. Alueella toimii kuitenkin huomattava määrä myös muiden alojen elinkeinoja ja ko. elinkeinoista elantonsa ansaitsevia asukkaita.

Arktisen politiikan strategiassa pitää selvittää myös sitä, millä tavalla arktisen alueen asukkaat ja yritykset saavat nyt ja tulevaisuudessa näkemyksensä esille. Infrastruktuuriolosuhteissa todetaan, että huolehditaan luotet-tavien ja välityskykyisten tietoliikenneverkkojen ja digitaalisten palveluiden saatavuudesta arktisella alueella. Varmistetaan, että elinkeinoelämän vaatimien hyvien liikenneyhteyksien vastaparina ovat tietoliikenneyhtey-det, joilla työtä voidaan tehdä paikasta riippumatta. Nämä ovat asukkaiden osallisuuden ja elinkeinoelämän toiminnan kannalta ensiarvoisen tärkeitä asioita. Nykyisellään ääni ei kuulu, keskustelu mediassa on tältä osin vähäistä. Myös perinteinen tietoliikenne on hidastunut postin jakelumenettelyihin tehtyjen muutosten jälkeen.

Osaaminen

Koronaviruspandemian myötä palvelujärjestelmän haavoittuvuus on huomattu. Peruspalvelujen toiminnan varmistamiseksi yhtä lailla normaali- ja poikkeusoloissa on tarpeen huolehtia siitä, että osaajia ja rakenteita peruspalveluiden tuottajiksi riittää. Kunnista eläköityy seuraavan viiden vuoden aikana noin puolet nykyisistä työntekijöistä. Osaavan työvoiman saavuttamiseksi asiaa on tarkasteltava rohkeasti. Käytännössä tämä tar-koittaa nk. Norjan mallin käyttöönottoa.

Rajat ylittävä yhteistyö on tuottanut hyviä tuloksia ja kokemuksia siitä, kuinka naapurimaat voivat yhteisin ratkaisuin pitää huolta alueella asuvan ja matkailevan väestön sekä eri elinkeinoalojen turvallisista palveluista ja toimintaympäristöstä pohjoisessa. Tätä yhteistoimintaa on hyvä jatkaa ja kehittää.

Infrastrukturi ja logistiikka

Suomi on siirtymässä pidemmän aikavälin liikennesuunnitteluun ja samalla myös pidemmän aikavälin rahoituksen suunnitteluun liikennejärjestelmänsä kehittämisessä. Liikennejärjestelmien kehittämisessä on keskeinen merkitys asukkaiden ja elinkeinoelämän tarpeilla, kansallisilla ja kansainvälisillä liikennetarpeilla. Nämä asiat tulee ottaa huomioon myös Arktisen politiikan strategiassa määriteltäessä infra-strukturin ja logistiikkaan liittyviä linjauksia.

Arktisen politiikan strategiassa Lapin elinkeinoelämän kehitystilanne ja potentiaali liikenteen solmukohtana ovat jääneet turhan yleisluonteisiksi toteamuksiksi, kun otetaan huomioon kehitystilanne, mikä Lapissa ja sen naapurimaissa Barentsin alueella on meneillään jo nyt ja tulevana vuosikymmeninä. Ruotsin, Norjan ja Venäjän kehittämispanostukset liikenteeseen ja infraan viestittävät aktiivisuuden ja elinkeinoelämän voimallisesta kehittämisestä pohjoisilla alueilla. Arktisen politiikan strategiassa tämä on tarpeen ottaa huomioon yleisluonteisia mainintoja selkeämmin. Erityisesti kirjauksissa tulee huomioida rajat ylittävien liikenneyhteyksien ja tietoliikenneyhteyksien kehittäminen kansainvälisen liikenteen volyymin seurauksena. Kehittämistarpeet tulee huomioida myös rahoituksessa.

Koillisväylän merkitys tulee korostumaan ja Luoteis-Venäjältä kuljetusten Lapin kautta Eurooppaan arvioidaan kasvavan. Poikittaisliikenne tulee myös kasvamaan Norjan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän välillä, joten myös siihen on perusteltua kiinnittää huomiota arktisen politiikan strategiassa.

Matkailuliikenteen merkitys arktisella alueella on merkittävä liikevaihdolla mitaten, mutta teollisuuden ja kaivosliikenteen merkitys vielä tätäkin suurempi, kymmenkertainen. Arktisessa politiikkastrategiassa on syytä kiinnittää enemmän ja perusteellisemmin huomiota liikenneväylien ja tietoliikenneverkoston merkitykseen ja vaikutukseen alueen tulevassa kehityksessä ja kytkeytymisessä kansainvälisiin verkostoihin. Nyt esitellyssä strategiassa infrastruktuuria ja logistiikkaa lähestytään liiaksi ajastaan jälkeen jääneestä näkökulmasta. Vanhakantainen ajattelutapa ei huomioi teknologisen kehityksen tarjoamia mahdollisuuksia ympäristön kannalta kestävämpien rakenteiden, työnannon, asumisen, palveluiden ja logistiikan käyttöönottamisessa.

Arktisen politiikan strategiassa todetaan, että EU-rahoituksella on tärkeä merkitys EU:n arktisen roolin vahvistamisen ja arktisen yhteistyön edistämisen kannalta. Suomi vaikuttaa siihen, että arktinen yhteistyö ja arktiset erityisolosuhteet huomioidaan asianmukaisesti eri EU-rahoitusohjelmien suunnittelussa ja toimeenpanossa.

On hyvä, että Suomi vaikuttaa aktiivisesti TEN-T asetuksen uudistukseen. Arktista politiikkastrategiaa ajatellen on tärkeää ottaa huomioon, että TEN-T -asetuksen nimenomainen tarkoitus on parantaa eri alueet ja valtiot yhdistävää liikenneverkostoa. Asiaa tulee tarkastella kokonaisuutena siten, että

myös eu- ja etamaiden rajat ylittävä liikenne huomioidaan. Käytännössä tämä tarkoittaa yhteistyön vahvistamista Venäjän kanssa riippumatta nykyisestä maailman poliittisesta tilanteesta.

Itä-Lappi

Stora Enson ja Metsä Groupin metsäbiotalouden investoinnit Oulussa ja Kemissä lisäävät raakapuun kysyntää ja kuljetustarvetta Itä-Lapista. Uusiutuvan energian lisääntyvä tarve edellyttää toimivan raideliikennejärjestelmän kehittämistä energiapuuhaakkeen logistiikan parantamiseksi. Kemijärven biojalostamo hanke on siirtynyt uuteen vaiheeseen ja investointia viedään vahvasti eteenpäin. Soklin kaivosoikeudet ovat siirtyneet Sokli Oy:n omistukseen, joka on Suomen Malmijalostus Oy:n tytäryhtiö. Suomen Malmijalostus Oy on valtion kokonaan omistama erityistehtäväyhtiö, joka kehittää Suomen kaivos- ja akkutoimialaa. Soklin kaivoksen malmiri-kasteen kuljetustarve on vajaa 2 miljoonaa tonnia vuodessa. Itä-Lapin maakuntakaavassa on varaus Soklin malmiradan rakentamiseen. Itä-Lapin poikki kulkeva, Kemistä Murmansiin kulkeva Murmanskin käytävä on yksi Lapin liiton Lapin Tulevaisuuskuva 2040:n kehittämisvyöhykkeistä. Murmanskin käytävälle on ohjattavissa rahtiliikennettä Venäjältä Kemi-Tornion kaksoissatamaan, koska Murmanskin ja Pietarin välinen ratayhteys on ylikuormittanut Kantalahdesta etelään johtavalla osalla. Raideliikennejärjestelmän kehittäminen edellyttää Isokylä-Kellosekä raideyhteyden perusparantamista ja Kellosekä-Sokli sivuradan rakentamista. Rautatien toteuttaminen Sallan kautta Alakurttiin Venäjälle (Rail Arctica) on kannattavuusselvityksissä todettu taloudellisesti edullisimmaksi ja kannattavimmaksi investoinniksi pohjoisista raideyhteysvaihtoehdoista Jäämerelle ja Aasiaan. Tämä on huomioitava Suomen arktisen politiikan strategiassa.

Solatie Dina
Itä-Lapin kuntayhtymä